

Opintokeskukset
STUDIECENTRALERNA

**Kaikki mukaan - opintokeskukset
turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien
kouluttajina ja kotouttajina**

Opintokeskukset ry
2015

Inari Juntumaa
Työväen Sivistysliitto

Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Turvapaikanhakijat	3
3. Opintokeskukset	4
4. Opintokeskusten työ	4
4.1 Agricola-opintokeskus.....	5
4.2 DSL:n opintokeskus	6
4.3 KANSIO.....	7
4.4 KSL-opintokeskus	7
4.5 OK-Opintokeskus	8
4.6 MSL-opintokeskus	9
4.7 SFV Bildning.....	11
4.8 TJS Opintokeskus.....	12
4.9 TSL-opintokeskus	12
4.10 Visio	13
4.10 Opintokeskus Kansalaisfoorumi.....	14
4.12 Opintokeskus Pekasus	16
4.13 Yhteiset hankehakemukset.....	16
5 Ehdotukset Opintokeskukset ry:n työmuodoiksi	16
5.1 Kaksisuuntainen kotoutuminen: (jäsen)järjestöjen opinnollinen tuki.....	17
5.2 Funktionaalisen kielitaidon koulutus	18
5.3 Maahan muuttaneiden yhteiskuntavaikuttamisen koulutus	19
6 Mahdollisia rahoituskanavia.....	21

1. Johdanto

Selvityksen tehtävänantona oli koota 12 opintokeskuksen työtä turvapaikanhakijoiden avuksi ja kanssa. Taustalla on opintokeskusten huoli ja huomio siitä, että turvapaikanhakijatilanne on nopeasti muuttunut ratkaisevasti, eikä tule varmastikaan palaamaan aiempaan. Tästä on koitunut paljon uusia tilanteita. Viranomaisten prosessit viipyvät; telttamajoituksiin turvaudutaan; laajamittaisia kotimajoituksia ei voida viranomaisprosessien puuttuessa keskitetysti aloittaa.

Yhtäältä ilmapiiri on negatiivisessa päädyssään avoimesti kärjistynyt. Tätä kuvaa se, että turvapaikanhakijoiden kohdistuvia rikoksia ymmärretään valtiojohtossa asti. Toisaalta ihmiset ovat massoittain ryhtyneet vapaaehtoistyöhön sekä suoraan toimien että erilaisia lahjoituksia tehden. Tässä välissä on vielä suuri joukko ihmisiä, joilla on kenties huolia, kenties auttamishalua, kenties melko passiivinen asennoituminen tilanteeseen.

Monilla opintokeskuksilla on paljon kokemusta työstä maahanmuuttajien kanssa. Toisaalta monilla on halua tehdä nyt ja jatkossa voitava, jakaa kokemuksia ja hyviä käytäntöjä sekä oppia kollegoilta.

Jaossa on myös paljon rahallisia resursseja moninaiseen turvapaikanhakijoita auttavaan työhön. Niinpä selvityksen raportointiosuuden lisäksi lopussa kootaan ja muotoillaan joukko ehdotuksia työksi turvapaikanhakijoiden avuksi ja yhdessä heidän kanssaan. Suuri osa ideoista lensi ilmaan opintokeskuspäivien ”pakolaispajassa”, mutta loput syntyivät keskusteluissa opintokeskusten edustajien kanssa sekä lopullisessa omassa jäsentelyssä, jota tein myös parissa vaiheessa yhdessä Ville Ylikahrin kanssa.

Selvityksen laatijan näkökulmasta työ oli helppo, sillä asianosaiset tarttuivat innolla aiheeseen, nimesivät uusia tahoja keskustelukumppaneiksi, jakoivat, toivoivat ja ehdottivat. Harvoin on ollut tilaisuus työskennellä näin suuren innostuksen ja odotusten lomassa. Kiitos!

2. Turvapaikanhakijat

Suomessa on vuoden 2015 loppuessa yli 30 000 turvapaikanhakijaa, jotka tulevat pitkän tien pohjoismaihin asti saapuessaan. Joukossa on tulijoita monenlaisin valmiuksin; mm. terveydentilat, koulutustaso, oppimisvalmiudet, lukutaito ja psyykinen hyvinvointi vaihtelevat. Varsin suuri osa tulijoista on työkykyisiä ja –haluisia henkilöitä, joita passiivisen roolin pakko turhauttaa.

Jotta kotoutuminen ja soveltuva integroituminen voi tapahtua, tarvitsevat tulijat yhtäältä virallisia, toimivia prosesseja – että vahvoja epävirallisia verkostoja ja tukea, joissa he voivat olla toimijoita ja vertaisia. Kuten opintokeskuspäivien ”pakolaispajassakin” siten todettiin, keskeistä ei ole toimia turvapaikanhakijoiden kanssa suhtautuen heihin kohteina – vaan dialogisesti.

Juha Suoranta luetteli opintokeskuspäivien luennossaan kuusi edellytystä turvapaikanhakijan kotoutumiselle, jotka olivat

- kieli
- lupa olla, minkä odottaminen jäsentää arkipäivää kertakaikkisesti ja on psyykkisesti piinaavaa
- koulutus, joka on hyvä väylä ja jota ilman ei Suomessa pärjää

- asuminen
- sosiaaliset verkostot, (perhe,) ystävät
- työ

Epävirallisista verkostoista saa tukea ja apua eriasteisesti näihin kaikkiin. Siksi epäviralliset verkostot nousevat eräällä tavalla kaikkein tärkeimmäksi.

Turvapaikanhakijoita tulee jatkossakin, sillä konfliktien taustalla olevat ilmastonmuutos, konfliktit luonnonvarojen hyväksikäytöstä sekä varallisuuden jaosta eivät varmaankaan tule lähiaikoina laantumaan.

3. Opintokeskukset

Vapaa sivistystyö käsittää monenlaisia aikuisoppilaitoksia, joiden painopisteet ja kohderyhmät vaihtelevat. Samoin puitteet vaihtelevat. Toisilla opintokeskuksilla on omia tiloja, ja nopeimmat ovat tiloissaan majoittaneetkin turvapaikanhakijoita. Toisilla opintokeskuksilla on vain omia toimistotiloja, ja varsinaiset koulutukset tapahtuvat pääosin erilaisissa tilaajin järjestämissä tiloissa. Opintokeskusten koot vaihtelevat myös merkittävästi. Toiset ovat alueellisesti varsin kattavia, pienimmän henkilöstö käsittää vain muutaman työntekijän. Edelleen, opintokeskuksia toimii avoimena kaikille tilaajille ja kurssilaisille. Toiset keskittyvät työskentelemään ainoastaan omien sidosryhmiensä kanssa. Nämä vaikuttavat toiminnan fokukseen ja raameihin ratkaisevasti.

Opintokeskusten keskeisimmät painopisteet, osaamisalueet ja kohderyhmät vaihtelevat. Yleisesti kaikilla opintokeskuksilla on kuitenkin ajantasaista ja ammatillista osaamista aikuiskoulutuksesta sekä sen vaikuttavuudesta ja mahdollisuuksista. Aikuisopetuksen erityisosaaminen sisältää pedagogista ja didaktista ymmärrystä työelämä- ja järjestöaiheiden opinnollistamisesta, opetustilanteesta vuorovaikutustilanteena sekä ryhmäytymisen vahvistamisesta. Opintokeskuksilla on myös monipuolista osaamista ja kokemusta monikulttuurisesta ymmärryksestä ja toiminnasta.

Opintokeskuksilla on ollut mahdollisuus hakea opintoseteleitä myös mm. maahanmuuttajien koulutuksen tukemiseksi. Viimeisin tulkinta lienee, että seteleitä ei voi käyttää turvapaikanhakijoiden koulutuksen tueksi.

4. Opintokeskusten työ

Seuraavissa alaluvuissa esitellään opintokeskusten työtä useiden kysymysten kautta. Luvuissa on koottu seuraavia:

- ✓ Aiempi työ maahan muuttaneiden kanssa
- ✓ Aiempi monikulttuurista osaamista vahvistava työ
- ✓ Työ turvapaikanhakijoiden kanssa
- ✓ Eri toimintamuotoja; koulutus, hankkeet ja projektit ja niin edelleen
- ✓ Mahdollisten lähitahojen työ (läheisiä opistoja, jäsenjärjestöjä, keskeisiä yhteistyökumppaneita)
- ✓ Maahanmuuttajien / monikulttuurisen toiminnan tuet

- ✓ Joitakin lähitulevaisuudessa (mahdollisesti) toteutuvia toiminnan muotoja

Opintokeskuksilla oli monenlaisia toiveita ja toimintamahdollisuuksia. Ne ovat olleet väljästi luvun 5 ehdotusten pohjalla. Niin ikään monenlaisen aiemman työn myötä on paljon monikulttuurista ja maahanmuuttajaerityistä kokemusta ja osaamista. Myös näitä välittyy selvityksen myötä.

Luettavuuden lisäämiseksi tekstissä on kursivoitu joitakin avainsanoja sekä lihavoituna seuraavia lisäjäsennyksiä:

Turvapaikanhakijoille →

Maahan muuttaneille →

Maahan muuttaneiden / turvapaikanhakijoiden kanssa toimiville →

Jatkossa maahan muuttaneille / turvapaikanhakijoille / em. kanssa toimiville →

4.1 Agricola-opintokeskus

Toiminta

Organisaatiokaaviossa opintokeskus on osa ylläpitäjänsä Kirkkopalvelut ry:n oppilaitoskokonaisuutta, jonka nimi on Seurakuntaopisto.

Turvapaikanhakijoiden kanssa toimiville (opintokeskus) → Seurakuntien työntekijöille ja järjestöjen työntekijöille ja vapaaehtoisille, jotka työskentelevät turvapaikanhakijoiden parissa, opintokeskus järjesti 19.11. Pakolaisten kohtaaminen ja henkinen tuki –seminaarin. Tilaisuus oli erittäin suosittu (yli 80 osallistujaa). Esimerkiksi Mielenterveyden Keskusliiton Ansa Haavikko avasi antoisasti *traumatisoituneiden kohtaamiseen* liittyvää erityisrasitusta. Tilaisuudessa tuli esiin, että vaikka työntekijät joustavat yli työroolin vapaaehtoisroolissa, niin rasituksesta huolimatta auttaminen, yhdessä tekeminen ja ihmisten kohtaaminen (yli uskontorajojenkin) on myös ollut hyvin voimaannuttavaa. Seurakunnat ovat niin ikään saaneet positiivista palautetta nopeasta reagoinnista.

Jatkossa turvapaikanhakijoiden kanssa toimiville (opintokeskus) → Seminaareja, työpajoja ja koulutuksia pidetään jatkossakin, sillä turvapaikanhakijoiden kanssa toimivien tukemisen tarve näyttää edelleen vahvalta. Monet toimivat itselleen uudella ”toimintakentällä” ja tarvitsevat siihen tukea – valmiita koulutuspaketteja ei juurikaan ole tarjolla. Vapaaehtoistyö on yksi kevään seminaarien aiheista, ja yksi tilaisuuden kantavista teemoista koskee vapaaehtoistyön ja palkkatyön eroja (vakuutuksista sekä työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista sekä jaksamisen tuista lähtien).

Turvapaikanhakijoille (jäsenjärjestöt) → Jäsenjärjestöissä on kaikkiaan paljon toimijoita, jotka toimivat eri tavoin turvapaikanhakijoiden ja maahan muuttaneiden kanssa. Esimerkiksi Helsingin Diakonissalaitos majoittaa myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita sekä pyörittää useilla kärjillä myös maahanmuuttajaerityistä vapaaehtoistoimintaa.

Turvapaikanhakijoille (muuta kuin opintokeskustoimintaa Kirkkopalvelut/Seurakuntaopiston toiminnassa) → Seurakuntaopistoon kuuluvassa oppilaitoskokonaisuudessa kansanopistopuolella on jo pitkä kokemus nuorten maahanmuuttajien kanssa tehtävästä valmentavasta koulutuksesta.

Taustalla on osaamista Nuoret Maahanmuuttajat –työn myötä. Sen piirissä on ollut Suomessa olleita maahanmuuttajia, joille on rakennettu oppimisen polkuja. Kyse on ollut valmentavasta ja ohjaavasta koulutuksesta. Kansanopistopuoli on nimenomaan keskittynyt työhön nuorten ja työelämään siirtymässä olevien parissa. Tällaisia ryhmiä on ollut edelleen tällä vuosikymmenellä. Siten nuorten turvapaikanhakijoiden tarvitsemat rakenteet ovat olleet valmiina. Tietoa ja taitoa on, turvapaikanhakijoiden ohjaajiksi haki satoja osaavia tekijöitä. Nämä hakijat muodostavat myös merkittävän osaamispotentiaalin! – tämä vinkkinä muillekin.

Turvapaikanhakijoille (seurakunnat) → Monet seurakunnat ottaneet paljon vastaan pakolaisia ja järjestäneet väliaikaisia *majoituksia*.

Kansanopistopuolella on myös tämän hetken työnjaossa hankesuunnittelu.

Tuet

Maahan muuttaneille (jäsenjärjestöt) → Opintotestirahoitusta annetaan maahanmuuttajien kursseihin ja koulutuksiin. Esimerkiksi Tampereen NNKY tarjoaa koulutusta pääosin hyvin monen taustaisille maahanmuuttajakohderyhmille, kuten naisille ja lapsille. NNKY toimii yhdessä sosiaalityöntekijöiden ja työvoimatoimiston kanssa. Toimintapinta on Tampereen seudulla laaja. Toisaalta pääkaupunkiseudulla toimii yhdistyspohjainen Kansainvälinen seurakunta, joka on myös opintokeskuksen opintojärjestö. Heillä on pitkä kokemus maahanmuuttajien *kielikoulutuksesta*. Kansainvälinen seurakunta on yksi isoimmista opintokeskustuen saajista – erityisesti painottuu suomen koulutukseen. Uusien saapuneiden pakolaisten myötä ovat tehneet Helsingin kaupungin vastaanottokeskuksen kanssa sopimuksen pakolaisten auttamisesta.

Vuoden 2016 yhtenä keskeisenä painopistealueena opintokeskustoiminnassa tulee olemaan maahanmuuttaja- ja pakolaishoideryhmien kieli- ja kotoutumiskoulutusten järjestäminen ja niiden järjestämisen tukeminen.

4.2 DSL:n opintokeskus

Toiminta

Ei ole erityistä kotouttamiskoulutusta tai vastaavaa eikä esimerkiksi haettu opintotesteleitä maahanmuuttajien koulutuksen tueksi (vaan maahanmuuttajataustaiset osallistuvat kursseille samoin perustein muutkin).

Maahan muuttaneille (yhteistyökumppanit) → On yhteistyökumppaniryhdistyksiä, joiden vertaisoppimisryhmissä, opintokerhoissa, käsitellään monenlaisia kotouttamisteemoja. Teemat valikoituvat vapaasti ryhmän kiinnostusten mukaan; esimerkiksi jalkapallon taktiikoiden lisäksi kotouttamistekniikkaa.

selviytymispankki.fi tehtiin elokuussa 2015 lake-avustuksilla. Se on valmis työkalu kaikille selviytymiseen yhteiskunnassa sisältäen esimerkiksi tietoa sosiaaliavustuksista. Sivusto on suomeksi. Muutamilla paikkakunnilla on ollut vertaisen tuomaa sosiaaliavustusta ja sivusto on ollut myös työkalu heille.

Maahan muuttaneille (yhteistyökumppanit) → On yhteistyötä maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Niissä on mukana henkilöitä, joilla on henkilökohtaista kokemusta kotoutumisesta. Moni on

toisaalta tullut nimenomaan turvapaikanhakijoina. Tällaisten yhdistysten kanssa on ryhdytty vahvistamaan dialogista yhteistyötä.

Maahan muuttaneiden kanssa toimiville → On järjestetty kurdin kielen alkeiskurssi suomalaisille. Kurssi oli pitkäkestoinen ja toteutui vuonna 2014. Suomen kielen kurssien kysyjät on ohjattu nykyisin kieltä opettaviin oppilaitoksiin.

Sivistysliiton omassa hallinnossa (valtuustossa) on useita maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

4.3 KANSIO

Toiminta

Maahan muuttaneille (yhteistyökumppanit) → KANSIO:n maahanmuuttajia tukeva työ toteutuu pääosin Kansallisten maahanmuuttajien kautta. Kyseessä on KANSIO:n jäsenjärjestö, jolle järjestetään koulutusta. Koulutus ja toiminnan tukeminen tapahtuvat Kansallisten maahanmuuttajien omien intressien mukaisesti. Koulutuksen lisäksi KANSIO järjestää erilaisia tilaisuuksia ja seminaareja kulloinkin ajankohtaisista aiheista yhdessä Kansallisten maahanmuuttajien kanssa ja heidän intressiensä mukaisesti. Tavoitteena on tarjota maahanmuuttajille mahdollisuuksia ja koulutusten kautta valmiuksia olla mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä vaikuttamisessa. Tarkoituksena on aktivoida maahanmuuttajien omaa toimintaa, järjestäytyä ja olla yhdistystoiminnan ja yhteiskunnan toimintamekanismien ymmärtämisen kautta mukana vaikuttamassa yhteiskunnassa. Toiminta on siten yhteiskunnallista kotouttamista. Koulutuksessa käsitellään myös jäsenhankintaa ja toiminnan jatkuvuuden tukemista.

Turvapaikanhakijoille (yhteistyökumppanit) → KANSIO:n läheinen yhteistyökumppani Paasikivi-opisto aikoo mm. osallistua TE-keskuksen kilpailutukseen voidakseen ottaa kotouttamisohjelmia käyttöönsä. Opisto on muutoinkin ollut opintokeskusta aloitteellisempi turvapaikanhakijoihin ja maahanmuuttajatyöhön liittyvässä kokonaisuudessa.

Tuet

KANSIO:n opintosetelimuotoinen tuki käytetään Kansallisten maahanmuuttajien koulutukseen ja tilaisuuksiin.

4.4 KSL-opintokeskus

KSL-opintokeskus

Maahan muuttaneille (opintokeskus) → 1990- ja 2000-luvulla on ollut vahvaa monikulttuurisuustyötä. Tätä on sekä kohdennettu että toteutettu yhteistyössä maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Toiminnan keskeisiä sisältöjä ovat olleet kansalaisuuteen ja osallistumiseen sekä kotoutumiseen liittyvät teemat. Tavoitteena on osallistujien mahdollisuus osallistua aktiivisesti suomalaiseen yhteiskuntaan. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat olleet mm. Suomen Pakolaisapu sekä useat maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusyhdistykset. KSL toteuttaa edelleen samantyyppisin tavoittein koulutuksia maahanmuuttajille.

KSL:lla toimi aiemmin KSL-lähiradio. Sen Radio Rainbowta tuotti monikulttuurinen toimijaverkosto.

Aiempien koulutusmuotojen lisäksi KSL:n monikulttuurisessa toiminnassa on ollut kaksi erityistä maahanmuuttajakohderyhmää. Ensinnäkin maahanmuuttajaerityistä toimintaa on kohdennettu kotiaideille ja toisaalta eläkeläisille ja ikääntyneille maahanmuuttajille.

Maahanmuuttajakotiaideille on toteutettu arjen osaamista ja kielitaitoa vahvistavaa toimintaa. Tavoitteena on ollut maahanmuuttajakotiaitien kotoutumisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen.

Toiseksi on oltu tukemassa KSL:n jäsenjärjestön Eläkeläiset ry:n monikulttuurisuustoiminnan rakentamista. Eläkeläiset ry linjasi monikulttuurisuustoiminnan tavoitteekseen, minkä käynnistämisen pohjaksi KSL toteutti selvityksen monikulttuurisen toiminnan tarpeista. Tämän jälkeen KSL oli hankekumppanina kahdessa hankkeessa. Vuosien 2007-09 hanke oli pilotti ja se sai jatkoa vuosien 2011-12 Teemme yhdessä –hankkeena. Hanketoiminnan osana KSL tuotti tukihenkilökoulutusmallin sekä Koti Suomessa -opintomateriaalin *ikäihmisten* kotoutumisen tueksi. Ideana on edetä tutustumaan suomalaisiin järjestöihin, joiden kautta löytää liittymispinta kansalaisyhteiskuntaan. Sitten monikulttuurinen toiminta on vakiintunut osaksi Eläkeläiset ry:n toimintaa.

Jatkossa turvapaikanhakijoille (opintokeskus) → Tulevalle vuodelle on haettu rahoitusta kahtalaisen matalan kynnyksen *opintokerhotoiminnan* tukemiseen. Yhtäältä valtakunnallisessa hankkeessa nuorisjärjestöjen kanssa toteutetaan nuorille turvapaikanhakijoille suunnattua vapaa-ajantoimintaa. Tässä hankkeessa KSL toimii koordinoijana ja vastaa vapaaehtoisten toimijoiden perehdyttämisestä ja mentoroinnista.

Toisaalta suunnitellaan myös osana opintokeskusten yhteishanketta monikulttuurista täydennyskoulutusta eläkeläisille.

4.5OK-Opintokeskus

Maahan muuttaneiden kanssa toimiville (opintokeskus) → Pakolaisavun Järjestöhautomon henkilöstö voi osallistua opintokeskuksen koulutuksiin, vaikka opintokeskus on muuten rajoittanut koulustoimintansa pääasiassa jäsenjärjestöjen työntekijöille. Lisäksi opintokeskus tukee taloudellisesti ja pedagogisesti jäsenjärjestönsä Punaisen Ristin maahanmuuttajien kotouttamiseen ja ohjaamiseen liittyvän koulutusta. Erityisesti opintokeskus on ollut mukana ohjaajien ja kouluttajien kouluttamisessa.

Maahan muuttaneille (jäsenjärjestöt) → Turussa opintokeskus on järjestänyt useita vuosia Erilaisten Oppijoiden liiton kanssa maahanmuuttajanaisille suomen *kielen* opetusta. Lisäksi opintokeskus toteutti itse maahanmuuttajille suomen kielen opetusta 1990-luvulta lähtien. Toiminta lopetettiin vuosikymmenen vaihteessa, kun siihen ei enää saatu rahoitusta.

Maahan muuttaneille / turvapaikanhakijoille ja heidän kanssaan toimiville (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Laatu- ja kehittämisrahoituksella on toteutettu kolme maahanmuuttajatoimintaan liittyvää hanketta. Ensinnäkin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin kanssa toteutettiin monikulttuurisuus- ja *ihmisoikeuskasvatukseen* liittyvä hanke, jossa maahanmuuttaneista koulutettiin *kulttuurilähettiläitä* esimerkiksi päiväkoteihin. Toiseksi

Suomen Punaisen Ristin kanssa toteutettiin hanke, jossa kehitettiin maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaa, esimerkiksi toteuttamalla selkokieliä koulutuksia, kuvaamalla *vapaaehtoisen polku* Punaisessa Ristissä maahanmuuttajille sopivaksi ja kehittämällä maahanmuuttajien kansalaistoimintaa. Kolmanneksi, Suomen Partiolaisen kanssa toteutettiin moninaisuuteen liittyvä hanke, jossa lisättiin partiolippukuntien kykyä ottaa vastaan maahanmuuttajataustaisia lapsia toimintaan, tehtiin yhteistyötä muutaman vastaanottokeskuksen kanssa ja markkinoitiin harrastusta maahanmuuttajaperheille monikielisten materiaalien avulla.

Pohjois-Karjalassa on toteutettu kolmenlaista toimintaa. Ensimmäinen Joensuuhun perustettiin maahanmuuttajien kulttuurikerho vuonna 2011. Kerhon ideana on tutustua suomalaiseen tapa- ja *perinnekulttuuriin* ja pohjoiskarjalaisten *muuseoiden* toimintaan. Taustalla oli aluetoimiston yhteistyö erityisesti Karjalan tasavallasta ja muualta Venäjältä muuttaneiden ryhmien kanssa. Osallistujien tausta on ollut pääsääntöisesti venäläinen, inkeriläinen tms. Lisäksi muutamia kokoontumiskertoja on toteutettu muiden maahanmuuttajaryhmien kanssa. Joensuun Taidemuseo ja Pohjois-Karjalan Museo ovat olleet tärkeitä yhteistyökumppaneita. Ryhmän toiminnassa sovelletaan vertaisopintoryhmän periaatteita ja sillä on ollut vuosittainen toimintasuunnitelma. Ryhmä on kokoontunut vuosittain 5 – 10 kertaa. Toimintaa on edelleen.

Maahan muuttaneiden kanssa toimiville (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Toiseksi opintokeskus on ollut mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa yhdistyksille suunnattuja koulutuksia, joissa yhdistyksiä innostetaan ja ohjataan löytämään joukostaan ”kummeja” maahanmuuttajille eli jotka opastavat, ohjaavat, tukevat yhdistyksiin mukaan tulevia maahanmuuttajia. Yhteistyökumppanina tässä on ollut Pohjois-Karjalan maakuntaliiton järjestöasiain neuvottelukunta. Kolmanneksi opintokeskus on ollut mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa maahanmuuttajille kohdistettuja yhdistyskoulutuksia, joiden materiaaleina käytetään *selkokieliä yhdistystoimintaoppaita* ja muutoinkin suomalaisen yhdistystoiminnan luonne, tarkoitus ja toimintamuodot pyritään avaamaan konkreettisesti ja käytännönläheisesti. Näitä järjestettiin mielestäni erityisesti 2003 – 2005 tienoilla.

Tuet

Jatkossa maahan muuttaneille (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Tänä vuonna OK-opintokeskus järjestää yhdessä Taito Uusimaa ry:n kanssa käsityökoulutusta maahanmuuttajille ja Varsinais-Suomen Dysleksia ry:n kanssa *luki-kurssin* maahanmuuttajille opintosetelikoulutuksina.

4.6MSL-opintokeskus

Toiminta

Toiminta on pohjautunut kahtalaiseen kärkeen: yhtäältä järjestöjen toimintaan ja toisaalta viranomaisten ja kuntatoimijoiden kouluttamiseen. Näiden puitteissa tapahtuneen toiminnan kaikki yhteistyötoimijat eivät ole jäsenjärjestöjä, vaan toimintaverkosto on tätä huomattavasti kattavampi. Kaikilla opintokeskuksen neljällä toiminta-alueella on toteutettu maahanmuuttajiin ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen liittyviä hankkeita.

Maahan muuttaneille ja heidän kanssaan toimiville (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) →

Ensimmäisenä kärkeä on ollut toiminta järjestöissä. Toiminnan tavoitteena on ollut osallistaa ja kotouttaa maahanmuuttajia sekä tuoda heitä toisaalta työnantajien tavoitettavaksi. Kohderyhmään kuuluvien tavoittaminen on ollut välillä käytännössä työlästä valmiiden teemaan liittyvien verkostojen puuttuessa, vaikka tilastojen mukaan maaseudulla onkin jo pitkään ollut paljon maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Myös pitkät etäisyydet ovat tarjonneet paikoin haasteita.

Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla on toteutettu *yhteisömenetelmin* monikulttuurisuushankkeita maahanmuuttajat. Lisäksi on ollut tarkempia työmuotokohtaisia kohderyhmiä (esimerkiksi naisten kerhot Marttaliiton yhteistyössä kanssa – toisaalta Kansojen kattaus –hankkeessa kokoonnuttiiin ruoan ympärille).

Hankkeisiin on liittynyt paljon yhteistyötä järjestöjen kanssa, (esimerkiksi 4H-kerho, palstaviljelijät, Marttaliitto, eläkeliiitto, kyläyhdistyksiä ja maa- ja kotitalousnaiset). Hankkeissa on esimerkiksi tutustuttu lähialueen *paikkoihin, tarinoitu*, toteutettu taloudellisestikin antoisaa *palstaviljelyä, ajettu ympäri kyliä* tai kokoonnuttu keskustelemaan *ruoasta* sekä laittamaan sitä tasaveroisesti yhdessä. Dialogisuus on ollut hankkeissa keskeistä: kaikki osallistujat ovat kuulleet toisiaan, oppineet vastavuoroisesti toisiltaan.

Maahanmuuttajilla on ollut hankkeiden myötä mahdollisuus osallistua järjestöjen toimintaan tasavertaisesti. Esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimistojen kanssa ei ole tehty rakenteellista yhteistyötä. On kuitenkin toimittu siltana eri toimijoiden välillä.

Kokemukset hankkeista ovat erittäin positiivisia. Viranomaisetkin ovat ottaneet tällaisen kotoutumisen lisäävun mielellään vastaan. Esimerkiksi sosiaaliviranomaisilta on välittynyt positiivista palautetta kotoutumisen vahvistumisen hyödyistä monille perheille. Monikulttuurisuushankkeiden osana on levinnyt muitakin hyviä käytäntöjä, kuten esimerkiksi *sukupuolivaikutusten arviointi monikulttuurisuustyössä* ja sen myötä kohderyhmän tavoittaminen aiempaa merkittävämmiin, heille merkityksellisten hanketeemojen ja toimintamuotojen myötä.

Hankkeista on syntynyt julkaisuja, kuten esimerkiksi Virpi Harilahti-Juolan *Koti maalla. Käsikirja maahanmuutosta* (Maahenki 2010).

Maahan muuttaneiden kanssa toimiville (opintokeskus) →

Toisena monikulttuurisen hanketoiminnan kärkeä on ollut kuntien toimijoiden ja viranomaisten kouluttaminen. Yhteistyön taustalla oli havainto kuntien työntekijöiden ja luottamusjohtajien monikulttuurisen osaamisen tarpeesta. Näin syntyi aluksi *monikulttuurisuusopas*, jota esimerkiksi sisäministeriö osti satoja. Opas avasi mm. keskeisiä käsitteitä varsin konkreettisesti. Muina työmuotoina ovat olleet mm. seminaarit ja tapahtumat, joissa on tehty *näkyväksi* esimerkiksi pakolaisteltan asuinolot, eri kulttuurien ruokaa ja toisaalta vaikkapa tanssia.

Esimerkiksi Lappiin sijoittuneessa hankkeessa kunnat saivat mahdollisuuden laatia itselleen *monikulttuurisuussuunnitelmat*. Hankkeen myötä kunnan edustajat, joilla oli kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen liittyvää osaamista, pääsivät myös verkostoitumaan keskenään.

Lisäksi esimerkiksi Pohjois-Karjalassa on toteutettu pienimuotoinen *kartoitus*. Sen myötä selvitettiin, keitä maahanmuuttajataustaisia toimijoita alueella on ja mitä he itse toivoisivat.

Jatkossa turvapaikanhakijoille ja maahan muuttaneille (opintokeskus) → MSL jätti hankehakemuksen opetus- ja kulttuuriministeriölle marraskuun 2015 haussa. Hanke painottuu

ympäristö- ja sivistystyöhön. Monikulttuurisuus sisältyy hankkeeseen. Tarkoituksena on laajentaa lähialueen ympäristön yhteistä ihmettelyä; jo hyviä kokemuksia tuottanutta *ympäristöluotsikoulutusta* laajennettaisiin pakolaisten ja kantaväestön tai jo kotoutuneiden yhteiseksi ympäristön vertaisihmettelyksi. Samalla ympäristöluotsitoiminta tarjoaa viitekehyksen keskustella vertaisesti paikan – myös lähtöpaikan – piirteistä. Monikulttuurisen luotsikoulutuksen käyneet tulevat vetämään mukanaan uusia monikulttuurisia ryhmiä. Samalla käsitellään lukuisia kotoutumisen kannalta keskeisiä teemoja, kuten talven ilmiöitä, jokamiehenoikeuksia, kalastusta, sienestystä ja niin edelleen.

4.7SFV Bildning

Toiminta

Maahan muuttaneille ja turvapaikanhakijoille → Esimerkiksi Närpiössä on paljon maahanmuuttajia. Siellä he oppivat ruotsia ja suhteellisen helposti myös työllistyvät ruotsiksi. Toisaalta Vaasaan muuttaessaan maahanmuuttajat tarvitset myös suomea. Turvapaikanhakijoille sen sijaan opetetaan suomea ruotsinkielisilläkin alueilla. He eivät siten tavallisesti tule mukaan SFV:n piiriin. Täysin ruotsinkielisessä Uudessa-Kaarlepyyssä, jossa turvapaikanhakijat myös opiskelevat suomea, SFV on järjestänyt ruotsin *kielen* opetusta, jotta turvapaikanhakijat voisivat toimia myös alueen asukkaiden kanssa.

Maahan muuttaneille → Helsingissä on Luckan, infopiste ja palvelujärjestö, joka toimii yhteistyössä SFV:n kanssa. Siellä järjestetään paljon erilaista toimintaa ja projekteja. Luckan on järjestänyt myös paljon maahanmuuttajille suunnattua toimintaa.

Jatkossa turvapaikanhakijoiden kanssa toimiville (opintokeskus) → Pohjanmaalla järjestetään helmikuussa keskustelutilaisuus vapaaehtoistyöstä otsikolla ”Antaminen on saamista”. Puhujana on kaksi kokenutta vapaaehtoistyöntekijää, jotka kertoivat, miksi urankin kiireiden keskellä antavat aikaansa turvapaikanhakijoille.

Maahan muuttaneille → Pohjanmaalla on säännöllistä toimintaa esimerkiksi ulkomaalaissyntyisille, raskaana oleville naisille. Heille järjestetään Folkhälsanin toteuttamaa kurssia, jonka käsitellään esimerkiksi raskausajan *terveyttä*. Niin ikään säännöllinen, kaikille naisille suunnattu ”Naisten tunti” kokoontuu Vaasassa. Ryhmässä on maahanmuuttajia ja suomenruotsalaisia, ryhmän järjestäminen toimii yhteistyössä alueen järjestöjen, kuten esimerkiksi Marttojen kanssa. Ryhmissä tehdään erilaisia asioita yhdessä, kuten laitetaan ruokaa, keskustellaan pienryhmissä, käydään kirjastossa ja kahviloissa (osallistujat tilaavat itse) jne. Ryhmä toimii vertaistoiminnan periaatteella; mukana on ollut suurin piirtein yhtä monta suomalaista kuin maahanmuuttajaa.

SFV:n *työpajatoiminnassa* on käynyt paljon maahanmuuttajia. Työpaja on ollut aiemmin opintokeskuksen oma, mutta on nyt siirtynyt Folkhälsanin ylläpitämäksi. Työpajan maahanmuuttajataustaiset osallistujat etsivät koulutus-, harjoittelu- tai työpaikkaa. Yleisesti tulokset ovat varsin hyviä.

Turvapaikanhakijoille (opintokeskus) → Yksittäinen, iloinen tapahtuma oli Vaasassa järjestetty turvapaikanhakijoiden *päiväretki* kaupunkiin ja lähialueille. Osallistujat asuvat Punaisen ristin järjestämässä lomakylämajoituksessa kaukana asutuksesta.

Turvapaikanhakijoille (opisto) → Ruotsinkielinen opisto Arbis on syksyllä 2015 järjestänyt nopealla aikataululla vapaaehtoisvoimin turvapaikanhakijoille *tietoteknistä* koulutusta, *ruoanlaitto*iltoita ja arabiankielisen videoillan. Tapahtumista on saatu paljon ideoita jatsoon. Lisäksi on järjestetty peruskouluun valmistamaa opetusta sekä Osallisena Suomessa –hankkeen myötä omaehtoisia kotoutumiskoulutuksia, joka sisältää kaksi kertaa vuodessa ruotsin *kielen* alkeiskurssin.

Jatkossa turvapaikanhakijoille (opisto) → Uuden ESR-hankkeen (SSX) myötä kehitetään *koulutuspolkuja* lähihoitajatutkintoon, jonka myötä voi suorittaa 40 % tutkinnon moduuleista.

Tuet

SFV tukee monikulttuurista kurssitoimintaa samoin perustein kuin muitakin. Tukea voi hakea mikä hyvänsä rekisteröitynyt järjestö, suomen- tai ruotsinkielinen, kunhan kurssi tapahtuu ruotsin kielellä (mikä ei kuitenkaan kaikissa maahanmuuttajien kurssitoimintaan liittyvissä tapauksissa välttämättä ole kynnyskysymys). Opintotietotoimintaa on ollut jonkin verran, mutta monet kurssit ovat joka tapauksessa ilmaisia.

4.8TJS Opintokeskus

TJS ei toimi tällä hetkellä turvapaikanhakijoita koskien. Heillä on mahdollisuus osallistua jatkossa yhteistyöhön.

Jäsenjärjestökentältä on tullut pyyntöjä kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen liittyvästä kurssitoiminnasta, joten tulevana vuonna on tällaista tarjontaa. Toistaiseksi maahan muuttaneet ovat osallistuneet samoille kursseille muiden toimihenkilöiden ja akateemisten työntekijöiden kanssa.

4.9TSL-opintokeskus

Toiminta

Maahan muuttaneille ja heidän kanssaan toimiville (opintokeskus) → Monikulttuurisuuteen ja kulttuurien väliseen *vuorovaikutukseen* liittyvää koulutusta ja hanketoimintaa on ollut TSL:ssa pitkään – voidaan jopa sanoa, että liitto on ollut eräänlaisia edelläkävijöitä yhdistysten ja työyhteisöjen kouluttajana. Verkosta löytyy esimerkiksi asiantuntija Päivi Vartiainen-Oraan Ymmärräks sää –opas, joka on materiaalia työyhteisöjen monikulttuurisuusosaamisen vahvistamiseen. Liitto on myös julkaissut jo useita versioita monikulttuurisuutta käsittelevästä oppimateriaalistaan (TaskuMatti-sarjassa).

Turvapaikanhakijoiden kanssa toimiville (opintokeskus) → Turvapaikanhakijatilanteen muututtua pidettiin marraskuussa 2015 neljä *kulttuuritulkin* koulutusta, jotka oli tarkoitettu henkilöille, jotka haluavat toimia turvapaikanhakijoiden avuksi ja kanssa. Koulutukset pidettiin Turussa, Tampereella ja Kuopiossa (Vaasassa päällekkäin oli lähijärjestön pakolaisaiheinen tilaisuus, jossa oli noin 50 henkilöä). Kolmen tunnin koulutus koostui viidestä kokonaisuudesta, jotka sivusivat kulttuuripiirteitä, yhteiskuntaan liittyvää sanastoa, epävirallisen toiminnan muotoja, tunteiden käsittelyä ja vertaisena toimimista ryhmän vetäjänä sekä konkreettisia eväitä toimimiseen.

Pilotista tuli pääosin hyviä kokemuksia ja osallistujat olivat pääosin turvapaikanhakijoiden tai maahanmuuttajien kanssa jo toimivia. Toiminta jatkuu jollakin, laajemmalla tavalla seuraavana vuonna.

Tuet

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt voivat käyttää opintoseteliä tieto- ja viestintätekniiseen opetukseen. Seteliä voi käyttää räätälöidyn, setelin arvon hintaisen kurssin maksamiseen tai alennussetelinä laajemman kurssin osamaksuna.

4.10 Visio

Toiminta

Vision strategiassa ei puhuta enää maahanmuuttajakoulutuksesta vaan kieli- ja kotoutumiskoulutuksesta. Opintokeskus pyrkii erikseen todettuna tavoittamaan maahanmuuttajia kursseilleen. Opintokeskuksen ylläpitöluvassa on myös erikseen mainittuna maahanmuuttajat ryhmänä sekä maahanmuuttajien kotoutuminen.

Turvapaikanhakijoille (opintokeskus) → Marraskuun toisella viikolla alkoi turvapaikanhakijoiden opintokerhojen kouluttajien koulutus.

Maahan muuttaneille (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Visio on mukana Helsingin työväenopiston Syötävät marjat ja sienet –kurssin myötä. Kurssi on toteutunut kaksi kertaa; ensimmäisellä kerralla sitä markkinoitiin erityisesti maahanmuuttajille, ja toisella kerralla kurssille hyväksyttiin vain maahanmuuttajia.

Maahanmuuttajia on myös osallistunut Vision peruskursseille. Tämä on käsittänyt sekä suomen- ja venäjänkielisiä että suomen- ja englanninkieliset *yhdistystoiminnan* kursseja samoin kuin kaksikielisiä *kokkaus* kursseja Helsingin työväenopistolla.

Tuet

Visio myöntämien opintosetelien tukemana toteutetaan paljon maahanmuuttajakoulutusta. Tästä pääosa on maahanmuuttajajärjestöjen toteuttamaa suomen kielen koulutusta. Tämä toteutetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa, heidän tiloissaan. Tuen avulla maksetaan opettajien palkat. Lisäksi opintoseteli toimii alennussetelinä tavallisille kursseille.

Visiolla on englanninkielinen ”Näin haet Vision tukea” –opas. Tukea voivat hakea rekisteröidyt yhdistykset ja yksityishenkilöt voivat hakea opintokerhotukea. Maahanmuuttajat voisivat siten järjestää nykyistä selvästi laajemminkin koulutuksia Vision puitteissa.

4.10 Opintokeskus Kansalaisfoorumi

Toiminta

Kokonaiskuvaa voi luonnehtia siten, että maahanmuuttajatyö painottuu moniin pieniin projekteihin eri alueilla ja erilaisin kärjin; paljon taidelähtöisesti. Kaikkiaan monikulttuurista toimintaa on eniten Rovaniemellä, Lappeenrannassa, Tampereella ja pääkaupunkiseudulla. Monikulttuurisuuteen ryhdyttiin kiinnittämään enemmän huomiota vuosina 2012-13.

Turvapaikanhakijoille (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Kansalaisfoorumi on toiminut myös turvapaikanhakijoiden tukena ja kanssa. Kun Siuntiossa oli alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus, Kansalaisfoorumi oli yhteistyökumppanina tekemässä ja tuottamassa vapaa-ajan toimintaa keskuksen asukkaille: *liikuntaa, elämyksellistä* itsensä ylittämiseen liittyvää toimintaa; lisäksi mukana oli teatteriohjaaja. Toteuttajina oli mm. Helsingin yliopiston opiskelijoita vapaaehtoisina. Toiminta päättyi, kun Siuntion vastaanottokeskus tuolloin lakkautettiin.

Maahan muuttaneille (opintokeskus ja jäsenjärjestöt) → Esimerkiksi Nuorisoseuran taloilla on järjestetty tällä vuosikymmenellä monikulttuuri-*iltamia*, joihin on kutsuttu paikallisia maahanmuuttajaryhmiä, kieliryhmiä jne. Tapahtuman osana on tutustuttu paikallisen Nuorisoseuran toimintaan ja istuttu iltaa. Opintokeskus on ollut tukemassa myös Kanteleliiton Mukawa Kantele – hanketta, jossa kantele- ja musisointityöpajoja vietiin alakoulujen monikulttuurisille luokille pääkaupunkiseudulla.

Maahan muuttaneille (opintokeskus ja yhteistyökumppanit) → Espoossa toimi vuosina 2012-13 teatteriryhmä, jossa oli monenlaista taustoista ja valmiuksilla toimivia henkilöitä, myös maahanmuuttajia. Lisäksi Espoossa toimi vuoden ajan monikulttuurinen *ruokaryhmä*, jonka taustajajatuksena oli terveelliseen ruokaan tutustuminen, sillä oli huomattu, että monelle on haastavaa tulla Suomeen, kun ei ole tarjolla tuttuja, terveellisiä raaka-aineita. Kurssilla tutustuttiin resepteihin ja opeteltiin ruokasanastoa ja kieltä. Mukana oli suomalaisiakin. Haastetta toi ruokien ostaminen ja keittiön koko mutta yhteisöllisenä kokemuksena erittäin positiivinen.

Vuonna 2014 tehtiin monikulttuurisen taide- ja kulttuuriyhdistyksen Pacunetin kanssa *selvitys* koskien kokemuksia Helsingistä uutena kotipaikkana – miten *kotoutumisen tunnetta* voi vahvistaa. Selvittäjänä toimi itse maahanmuuttajataustainen järjestöaktiivi, joka kiersi haastattelemassa yhdistysten kokouksissa ja tapahtumissa. Kyselyyn sai vastata englanniksi tai suomeksi. Noin 120 vastasi. Tämän jälkeen järjestettiin Kulttuurikeskus Caisassa tapahtuma, jossa World Café – menetelmän avulla syvennyttiin keskustellen kyselyssä esille nousseisiin aiheisiin. Tapahtumaan osallistui noin 40 henkilöä ja kokonaisannista koottiin lehtijuttu.

Muutaman vuoden takaiseen lake-hanke kuului projekti, jonka osana oli laajentaa monikulttuurista verkostoa myös oppilaitoksiin ja yhdistyksiin eli luoda monialainen verkosto. Mukana oli Matinkylän aikuislukion *perusopetuksen valmentava* ryhmä. Verkoston tavoitteena oli vahvistaa mahdollisuuksia *taito- ja taideaineiden opetuksen*. Ryhmää veti Kansalaisfoorumin tuntiopettajana toiminut yhteisöllisen musisoinnin ohjaaja. Ryhmän jäsenistä oli tullut vasta hiljan, eikä kaikilla ollut välttämättä yhteistä kieltä. Soittimet saatiin lahjoituksina. Toimintamalli osoittautui hyväksi ja ajatuksena on ollut sen levittäminen muihin perusopetuksen valmentaviin luokkiin.

Vuoden 2013 ja 2014 rovaniemeläisen *Folklore festivaali* Jutajaisten yhteydessä järjestettiin *monikulttuuriset basaaripäivät*, joissa erityis- ja vähemmistö- sekä maahanmuuttaja- ja

harrasteryhmät esittäytyivät ja esittelivät toimintaansa kaduilla, työpajoissa, näyttämöillä ja esittelypöydissä. Opintokeskus järjestää myös vuosittain Arktiset Maahanmuuttajat ry:n kanssa kerho-, kurssi- ja tapahtumatoimintoja.

Vuonna 2013 toteutettiin Suomen lasten ja nuorten säätiön Myrsky –hankkeen rahoituksella monikulttuurinen nuorten ja nuorten aikuisten *sirkus- ja teatteriprojekti*, jossa oli mukana paljon jo pakolaisstatuksen saaneita. Projektissa tehtiin yhteistyötä perusopetukseen valmentavien ja perusopetuksessa jo olevien ryhmien kanssa Espoon Tapiolassa. Projektin puitteissa toimitettiin neljä kuukautta intensiivisesti: tehtiin teatteria ja sirkusta, projekti päättyi näytökseen.

Maahan muuttaneille ja pakolaisille (jäsenjärjestöt) → Esimerkiksi yhdellä Nuorisosirkusliiton jäsenyhteisöllä on *sosiaalista sirkustoimintaa* Zaatarin pakolaisleirillä. Lisäksi Nuorisoseuran taloilla on ollut turvapaikanhakijoiden *hätämajoitusta*.

Tuet

Maahan muuttaneilla ja maahan muuttaneiden kanssa toimiville → Laatu- ja kehittämistoiminnan rahoituksen myötä Kansalaisfoorumi on jakanut pieniä kerho- ja kurssityyppisiä avustuksia monikulttuurisille tapahtumille ja opintoryhmille omaa kulttuuria, *perinteitä ja kulttuuri-identiteettiä ylläpitäville tapahtumille ja toiminnalle*. Tuolloin Kansalaisfoorumista kierrettiin tapaamassa yhdistyksiä eri puolilla maata neuvomassa haussa. Näin saatiin yhteyksiä pieniin yhdistyksiin ympäri Suomea. Tällaisia tapahtumia oli erittäin paljon. Monet olivat pieniäkin. Tapahtumia oli laidasta laitaan; japanilaiseen kulttuuriin tutustumisesta aina somalinaisten tyttärilleen opettamiin perinnetansseihin ja niiden kulttuuriseen merkitykseen saakka (johon tarvitsivat tilan ja puitteet).

Opintosetelit menevät käytännössä maahanmuuttajille suunnatun toiminnan tukemiseen, lähinnä kielikurssien. Kaikki maahanmuuttajatoiminta on joko huokeaa tai ilmaista.

Maahan muuttaneille → *Kielikurssit* ovat olleet vakiintunutta toimintaa jo joitakin vuosia. Esimerkiksi Helsingissä ryhmä toimii Rikhardinkadun kirjastossa. Näillä kurseilla ei edetä virallisten tasoluokitusten mukaan vaan kurssit painottuvat toiminnallisuuteen ja käytännön kielitaitoon; tehdään vierailuja ja asioidaan yhdessä. Esimerkiksi Helsingissä on muutamana iltana viikossa muutaman tunnin ryhmiä. Kävijämäärät vaihtelevat merkittävästi, noin 20-70. Palaute keskustelutaitoon keskittymisestä on ollut hyvää.

Turvapaikanhakijoille → Helsingissä tiedotetaan turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksia tarjonnasta. Esimerkiksi Metsälän vastaanottokeskuksesta on ollut henkilöitä kielikursseilla. Tämä on hoitunut omalla matalan hallinnon toimenpiteellä, ”omalla opintosetelillä”.

Setelillä tuetaan myös monenlaista muuta toimintaa, kuten *naisille* suunnattua *ruokaryhmää*, jossa tutustutaan perusterveellisen ruokavalion koostumukseen (rasva, vehnä, kasvikset jne.). Osallistujilta edellytettiin välttävä suomen taito. Tämä toiminta jatkuu Vantaalla. Lisäksi toiminnassa on mm. monikulttuurinen nuorten ryhmä.

4.12 Opintokeskus Pekasus

Pekasukseen ei oltu selvityksen merkeissä yhteydessä. Opintokeskukset ry:n kautta tuli tieto, että Pekasus oli jo aiemmin ilmaissut, ettei ole toimimassa turvapaikanhakijoiden avuksi ja yhdessä heidän kanssaan.

4.13 Yhteiset hankehakemukset

Monet opintokeskukset ovat olleet vuoden 2015 loppukiireiden lomassa mukana kahdessa yhteisessä hankehakemuksessa. Ensinnäkin, Opetus- ja kulttuuriministeriöltä haetaan hankerahoitusta Ketterät ja joustavat matalan kynnyksen kotoutumisaskeleet turvapaikkahakijanuorille –hankkeeseen. Tässä ovat TSL:n lisäksi mukana Arbis, Kansalaisfoorumi, OK-opintokeskus, TSL:n Helsingin opintojärjestö, VISIO sekä kumppanina MSL. Hankkeen tarkoituksena on koota eri alueilla matalan kynnyksen toimintaa siten, että tuetaan ja koulutetaan vertaistoimijoita, turvapaikanhakijoita sekä näiden yhteistä toimintaa sekä osaamisen näkyväksi tekemistä.

Toisessa, työ- ja elinkeinoministeriölle lähteneessä Matalan kynnyksen paikalliset koto-verkostot – hankerahoitushakemuksessa olivat mukana samat tahot siten, että MSL oli varsinaisena toimijana mukana ja KSL oli liittynyt seuraan. Hankkeen toiminta sijoittuisi Helsingin seudulle, Varsinais-Suomeen sekä Pohjois-Karjalaan ja tarkoituksena on koota alueelliset monitoimijaverkostot – tässä haussa rahoitusta saa siis turvapaikanhakijoiden kotoutumisen tueksi juurikin yhdistystoiminnan kehittämiseen ja olemassa olevien toimintamallien jakamiseen.

5 Ehdotukset Opintokeskukset ry:n työmuodoiksi

Selvityksen kokoamisen jälkeen oli tulkittava, millaisia ehdotuksia voisi tästä tehdä. Selvää oli, että on paljon yhteistä halua toimia uudessa tilanteessa ajatuksia opintokeskusten kesken vaihtaen. Kapasiteetit, kokemukset ja itseohjautuvuus vaihtelevat, mutta signaali yhteiseen toimeen tarttumiseen välittyi.

Seuraavat ehdotukset on työstetty Vision Lilli Rasilaisen ja Ville Ylikahrin kanssa. Ehdotukset kohdentuvat yhtäältä (jäsen)järjestöihin ja jäsenkentän toimijoihin ja toisaalta suoraan opintokeskuksiin. Ehdotukset sisältävät hyvin matalan kynnyksen toimintaa, mutta myöskin aktiivisen kansalaisuuden vahvaa tukea ensimmäiset kotoutumisaskeleensa ottaneille, jo asuville maahan muuttaneille. Keskeinen elementti kaikissa neljässä ehdotuksessa on opintokeskusten keskinäisen työn syventäminen.

5.1 Kaksisuuntainen kotoutuminen: (jäsen)järjestöjen opinnollinen tuki

Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Tulijat eivät voi kotoutua, ellei heitä vastaanoteta monipuolisina ihmisinä, joilla on osaamista ja annettavaa, samalla kuin opittavaa.

Opintokeskuksen kokoavat monipuolista järjestökenttää. Näissä järjestöissä on paljon arkista, monikulttuurista osaamista ja kokemusta, mutta on myös järjestöjä, joiden toimintaan voi olla vaikea päästä mukaan esimerkiksi ilman varsin hyvää suomen kielen taitoa, alan järjestökokemusta, sopivaa verkostoa josta toiminnasta saisi kuulla ja niin edelleen.

Toimintamallin ideana on koota soveltuva malli, jonka kautta

- Opintokeskukset voivat kouluttaa jäsenjärjestöjään
- Järjestöt voivat kouluttaa paikallisyhdistyksiään
- Opintokeskuksen, järjestöt ja paikallisyhdistykset voivat kouluttautua itseohjautuvasti

Tätä varten Opintokeskukset ry voisi koota sopivan työryhmän, jonka kautta löytyisi myös väylä pilotoida sapluunaa. Soveltuvaa materiaalia on paljon tarjolla, esimerkiksi TSL:n (nyt opintovapaalla olevan) Päivi Vartiainen-Oraan Ymmärräks sää –työyhteisökouluttamisen materiaali, joka on verkossa vapaasti saatavissa. Materiaalista voi helposti soveltaa järjestötoimintaan painottuvia harjoituksia.

Mallin sisältöjä

- ✓ Kulttuuristen erojen tunnistaminen
- ✓ Kohtaaminen vertaisena
- ✓ Osaamisen ja vahvuuksien tunnistaminen
- ✓ Vuorovaikutustaitojen kehittäminen
- ✓ Selkokielen elementit ja merkitys
- ✓ Voimauttava, innostava järjestöjohtaminen
- ✓ Turvapaikanhakijoiden kohtaaminen (sisältäen turvallisuuden huomioimisen)
- ✓ Alueellisten mahdollisuuksien kartoitus

Malli voi johtaa monenlaiseen uuteen, kuten esimerkiksi

- Tarjota palkkatyömahdollisuuksien ulkopuolella oleville turvapaikanhakijoille tekemisen ja osaamisen näkyväksi tekemisen paikkoja – järjestöissä mukana olemalla voi osoittaa ja kartuttaa osaamistaan ja tehdä eräänlaisia palkkatyön ulkopuolisia työharjoitteluita, jotka avaavat uusia verkostoitumisen – ja ajallaan työllistymisen mahdollisuuksia
- Järjestöt saavat uutta virtaa ja osaamista – toiminta kehittyy
- Uusia paikallisyhdistyksiä aktivoituu
- Jäsenet löytävät uusia tapoja aktivoitua järjestöissä ja kehittää omaa osaamistaan
- Hyvinvointi alueella lisääntyy kohtaamisten ja toimintapaikkojen myötä
- Alueella kysyntää opintokeskusten ja järjestöjen toiminnalle muodoissa, joita ei nykyisellään ole
- Keskipitkän aikavälin kotoutumien vahvistuu – työnantajien kannalta olennaista työvoimaa alueella – ostovoima vahvistuu
- Yhteiskunnallinen osallistuminen vahvistuu – kansalaisyhteiskunta voimistuu ja sosiaalinen pääoma kasvaa

→ Kustannukset

Minimissään kustannukset voisivat sisältää aineiston kokoajan ja tarvittavassa määrin opinnollistavan henkilön palkan. Henkilö kokoaisi tarvittavan ryhmän, jonka kanssa muotoilisi aineistoja yhteiseen käyttöön. Jos työryhmä on aktiivinen ja työ sisältyisi heidän työnkuvaansa muutoinkin, koordinaattorille voisi laskennallisesti riittää muutaman viikon työ.

5.2 Funktionaalisen kielitaidon koulutus

Riittävä, kohtuullinen kielitaito nostetaan yleensä erääksi keskeisimmäksi kotoutumisen osaksi. Suomessa kotoudutaan pääosin suomeksi, mutta joillakin alueilla myös ruotsiksi.

Suomessa opetetaan virallisin kielitaitoluokituksin kieltä monien toimijoiden tuottamana. Opintokeskuksista esimerkiksi Visiolla ja Kansalaisfoorumilla on suomen kielen opetusta, joka keskittyy virallisen kielitaidon tasojen saavuttamisen sijaan nopeaan, käytännön kannalta tärkeimpään kielitaitoon. Opetus keskittyy pitkälti puhekielen opiskeluun, minkä lisäksi kursseilla tehdään esimerkiksi vierailuja osallistujien kannalta olennaisiin kohteisiin. Myös esimerkiksi SFV tarjoaa ruotsin kielen opetusta turvapaikanhakijoille, joiden varsinainen kielen opetus käsittää suomen, mutta jotka asuvat ruotsinkielisellä alueella. Esimerkiksi Närpiössä on erittäin hyviä kokemuksia ruotsin opetuksesta, joka on mahdollistanut turvapaikanhakijoiden asioimisen paikallisten asukkaiden kanssa alueen valtakielellä.

Varsinaisesti maahanmuuttajien kielikursseja kustannetaan Opetushallituksen opintosetelein. Lisäksi ainakin Kansalaisfoorumilla on omia opintoseteleitä turvapaikanhakijoille, jotka eivät ole varsinaisen opintosetelin piirissä. Sopivin omin käytännöin Opintokeskukset ry voisi myös tarjota soveltuvaa funktionaalista kielitaitoa.

Verkossa on myös varsin paljon saatavilla erilaista suomen kielen opintoaineistoa, minkä lisäksi painettua kielen opiskelun materiaalia on paljonkin. Opintokeskukset ry voisi perustaa ryhmän, jossa vaihdettaisiin oman, funktionaaliseen kielitaitoon painottuvan opetuksen hyviä käytänteitä. Tästä voisi saada merkittävää synergiaa toimintaan. Voisi esimerkiksi ajatella, että opintokeskuksilla olisi joitakin yhteisiä ajatuksia opintosisällöiksi, joita haluttaisiin välittää opiskelijoille – painottuen mm. yhteiskunnallisen osallistumisen muotoihin ja tasoihin mahdollisimman kevyellä ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kielen opetuksen opettajat voisivat hyvin olla osittain tai kokonaan vapaaehtoisia. Valmiiksi opinnollistettua aineistoa on helppo hyödyntää. Esimerkinomaisesti TSL:n kulttuuritulkikoulutuksia varten nopeasti katsottu lista soveltuvan oloisia verkkomateriaaleja:

- <http://www.caritas.fi/ajankohtaista/kielen-opiskelua-maahanmuuttajille> Tietoa ja materiaalia vapaaehtoisille, jotka haluavat tarjota tukea maahanmuuttajien kielen ja kulttuurin opiskeluun
- http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/info/uutiset/materiaalipaketilla_tarjotaan_vapaa_ehtoisille_valineita_kielen_ja_kulttuurin_opetukseen.119044.news niin ikään täältä tietoa tekijöille

- <http://vagabondbaker.com/2015/04/06/how-im-learning-finnish> ulkomaalaistaustaisen henkilön koonti, kuinka hän itse monia reittejä hyödyntäen oppi suomea nopeasti
- http://www.nemokustannus.fi/tuhatsanaa_taaalta_voi_kuunnella_sanojen_aantamista
- <https://www.opettajatilmanrajoja.fi/suomen-kieli-sanoo-tervetuloa-opiskelijoiden-kehittamamenetelma-auttaa-vapaaehtoiset-kielioppaat-alkuun/> Vapaaehtoiset kielioppaat
- <http://tyosuomea.tyoelamanverkko-opisto.fi/> TSL:n suomen opetusaineistoa
- <http://www.s2opettajat.fi/linkit/verkkomateriaalit/> tämäkin suositeltua materiaalia
- <http://moninet.rovala.fi/Suomeksi/Maahanmuuttajille/Suomen-kieli/Netti-opiskelu> koontia opiskelumahdollisuuksista

Yhteisen mallin tuoma anti voisi tuoda johtaa esimerkiksi seuraaviin

- Yhä useammat pääsisivät alueilla nopeasti kielen opetuksen piiriin
- Yhtä useammat saisivat yhä nopeammin yksinkertaisen, arjessa tarvittavan kielitaidon
- Asiointi tehostuisi ja tulisi selkeämmäksi, kun funktionaalinen kielen opiskelu sisältäisi myös asiointia tarvittavien tahojen kanssa
- Opintokeskusten kielen opettamisen osaaminen vahvistuisi yhteisen keskusteluryhmän myötä – palautteet ja kehittämissuhteet jakautuisivat ryhmän myötä alueille tehokkaasti
- Jäsenet löytävät uusia tapoja aktivoitua järjestöissä ja kehittää omaa osaamistaan
- Hyvinvointi alueella lisääntyy kohtaamisten ja toimintapaikkojen myötä
- Keskipitkän aikavälin kotoutumien vahvistuu – työnantajien kannalta olennaista työvoimaa alueella – ostovoima vahvistuu
- Yhteiskunnallinen osallistuminen vahvistuu – kansalaisyhteiskunta voimistuu ja sosiaalinen pääoma kasvaa

➔ Kustannukset

Minimissään kustannukset voisivat sisältää aineiston kokoajan ja tähän tarkoitukseen toimittavan henkilön palkan. Henkilö kokoaisi tarvittavan ryhmän, jonka kanssa muotoilisi aineistoja yhteiseen käyttöön. Jos työryhmä on aktiivinen ja työ sisältyisi heidän työnkuvaansa muutoinkin, koordinaattorille voisi laskennallisesti riittää muutaman viikon työ.

5.3 Maahan muuttaneiden yhteiskuntavaikuttamisen koulutus

Matalan kynnyksen toimintamuotoja on vauhdilla syntynyt tilanteen edetessä. Monet tulijat ovat olleet varsin monipuolisesti mukana yhteiskunnissaan ja monet myös kotoutuvat nopeasti. Heitä voi pian kiinnostaa vaikuttaminen uudessa kotimaassaan.

Esimerkiksi seuraavat kuntavaalit 9.4.2017 tarjoavat tähän pian tulevan, tärkeän väylän. Kuntavaaleissa voi suomalainen / EU-kansalainen / pohjoismaalainen äänestää ja asettua ehdolle kunnassa, joka on hänen kotipaikkakuntansa 51 päivää ennen vaaleja. Edellisten alueiden ulkopuolelta saapuvat voivat äänestää ja olla ehdolla kuntavaaleissa kunnassa, joka on heidän kotipaikkansa kaksi vuotta + 51 päivää ennen vaaleja. Nämä rajaavat pois ehdokkuudesta monta vuoden 2015 syksyllä saapunutta, mutta vaalivaiheessa heistä voi moni olla mukana aktiivisinakin tukiryhmäläisinä.

Vaalityö on jo omanlaistaan työtä. On tunnettava puhetapoja, vaikuttamisen väyliä, ymmärrettävä, keihin, miten ja milloin vaikutetaan – on pystyttävä keräämään rahoitusta, viestittävä tehokkaasti ja löydettävä monenlaista osaamista kampanjatyön tueksi. Tarvitaan siis mittavia verkostoja. Vaalityö on siten monelle myös tapa verkostoitua.

Maahan muuttaneiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen opinto-ohjelma voisi olla Opintokeskukset ry:n yhteistyön muoto, joka tarjoaisi vahvempaa osaamista jo maassa asuville, jo jonkin verran kotoutuneille. Opinto-ohjelman järjestämisvastuu voisi vaihdella mukana olevien opintokeskusten välillä – jos kaikki 12 opintokeskusta lähtisivät mukaan, voisi opinto-ohjelma esimerkiksi kestää vuoden ja koostua 12 viikonlopputapaamista.

Opinto-ohjelman osallistujat valittaisiin hakemusten perusteella sovittujen kriteerien myötä. Tulijoiden valinnassa ei painotettaisi aiempia näyttöjä ja kokemusta vaikuttamisesta niinkään kuin motivaatio ja intoa vaikuttamiseen.

Opinto-ohjelmassa voitaisiin käsitellä esimerkiksi seuraavia teemoja – suluissa on merkitty alustavia pohdintoja sopivasta opintokeskuskulmasta sekä joitakin ehdotuksia opintojakson vierailijoiksi, jos opinto-ohjelmasta halutaan tehdä korkean profiilin toimintaa

- ✓ puolueet Suomessa ja vaikuttamien puolueissa (useilla opintokeskuksilla on yhteys puolueisiin) (puolueiden korkean profiilin edustajia, kuten ministereitä ja keskeisiä kansanedustajia)
- ✓ kunnallinen päätöksenteko (puolueiden korkean profiilin kuntavaikuttajia)
- ✓ uskontodialogi Suomessa (Agricola-opintokeskus) (arkkipiispa)
- ✓ ammattiyhdistysliike Suomessa ja työpaikkatason edunvalvonta (TSL, KSL ja TJS toimivat osittain tai kokonaan ammattiyhdistyskentällä ja edustavat yhdessä monipuolisesti uuden keskusjärjestön jäsenkenttää) (korkean profiilin ammattiyhdistysliikkeen vaikuttajia, toisaalta myös korkean profiilin ruohonjuuritason vaikuttajia, kuten ison yrityksen pääluottamusmies)
- ✓ selkokieli ja sen merkitys (Erialaisten oppijoiden liitto on OK-opintokeskuksen jäsenjärjestö, samoin SPR, joka järjestänyt selkokieliopetusta maahanmuuttajille)
- ✓ esiintyminen ja vuorovaikutus taidelähtöinen itseilmaisu (Kansalaisfoorumi?)

Opinto-ohjelma voisi synnyttää ja vahvistaa muun muassa seuraavia

- Maahan muuttaneiden kotoutumisen vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen myötä
- Uusien vaikuttamismuotojen synnyttäminen uusien verkostojen myötä
- Opintokeskusten kotoutumisosaamisen vahvistaminen
- Hyvinvointi alueilla lisääntyy kohtaamisten ja toimintapaikkojen myötä
- Keskipitkän aikavälin kotoutumien vahvistuu – työnantajien kannalta olennaista työvoimaa alueella – ostovoima vahvistuu
- Yhteiskunnallinen osallistuminen vahvistuu – kansalaisyhteiskunta voimistuu ja sosiaalinen pääoma kasvaa

➔ Kustannukset

Ratkaisevaa on tässä se, kuinka a) laaja ja b) yhdenmukainen ohjelmasta halutaan. Toisaalta opintojaksojen valtionosuudet on laskettava ohjelman tulopuolelle.

Minimissään mukana oleva opintokeskukset valmistelevat jaksonsa varsin itsenäisesti, jolloin kustannuksena ovat toteuttavan henkilöstön työaika sekä normaalit opetustyön sivukulut (kopiointi jne.) vähennettynä valtionosuuksilla. Monilla on jonkinlaisia ryhmälle riittäviä kokoustiloja, jolloin noin parinkymmenen hengen ryhmä voisi kokoontua kulloisenkin opintokeskuksen omissakin tiloissa.

Osallistuvien opintokeskusten joukosta kuitenkin kannattaisi valita työryhmä valmistelemaan kokonaisuus. Kokonaisuuden kannattaisi sisältää myös soveltuvia välitehtäviä, jolloin laskennallisesti ajatellen jokainen opintokeskus ohjaisi yhden välitehtävätyöskentelyn. Opintokeskuksia kohden kustannuksia voisi tulla seuraavan tyyppisesti:

Ruokailu	20 x lounas á 10€ ja 20 x illallinen á 15€ = 500€
Tilat	Opintokeskusten tilat
Opetustyö	Taksat vaihtelevat, voiko laskea soveltuvan aikuisopettajan kuukausipalkasta johdetun tuntipalkan sivukuluineen esim. 400€ / yhdeksän oppituntia?
Opetuksen valmistelu	13 oppituntia kohden laskennallisesti valmistelutyötä noin 5h
Opetuksen sivukulut (kopiointi jne.)	5€
Osallistujien matkakorvaukset	esimerkiksi keskimäärin 40€ / henkilö tekisi 600€
Opintokokonaisuuden työryhmän jäsenten työaika	10h
Välitehtävän ohjaus	20 x 1h = 20h työ
Majoitus	Majoituksen voisi kustantaa tarvittaessa pitkänmatkalaisille, esimerkiksi 5 henkilöä 40€ tekisi 200€

6 Mahdollisia rahoituskanavia

OKM:n ja TEM:n hakujen lisäksi ESR:lla on kansallisia hakukanavia. Lisäksi on lukuisa joukko erilaisia säätiöitä, jotka myöntävät rahoitusta erilaisiin tieteen ja taiteen toimiin, kuten Kone, Suomen kulttuurirahasto (vuosittaisen valtakunnallisen päähaun lisäksi jaossa on alueellista rahoitusta, joiden hakijat vaihtelevat vuoden mittaan). Opintokeskukset voivat hakea hankerahoituksia yhdessä tai yksittäin.

Opintokeskuksilla on yhdessä paljon hankeosaamista. Ideaalitulanteessa hanketoiminta voisi laajeta niin, että voitaisiin palkata lisätyövoimaa – kenties kokemusosaajia työtä organisoimaan.

Opintokeskuspäivien työpajassa 18.11. pohdittiin myös rahoitusta monesta kulmasta. Hankerahoitusmuotojen lisäksi huomioitiin joukkorahoitusmahdollisuudet, raha-automaattiyhdistyksen tukimuodot, verkostoituminen työnantajien, yritysten, yrittäjien ja heidän järjestöjensä kanssa, vapaata sivistystyötä tukevat säätiöt, työllistämistuet (vrt. sosiaalinen yritys) sekä hankeyhteistyön laajenuksena kansainvälinen hankeyhteistyö.

Hankehakemukset voisivat siten jatkossa sisältää vapaata sivistystyötä laajempaa verkottumista. Työllistyminen on tehokasta kotoutumista ja erilaiset kevyet työharjoittelumuodot edistävät yhteiskunnallista dialogia. Työnantajien kanssa olisi mielekästä verkottaa siis muutoinkin kuin rahoituspohjan laajentamiseksi.

Sosiaalinen yritys tarkoittaa yritystä, joka työllistää vajaakuntoisia. Tähän yritys saa työ- ja elinkeinoministeriöstä suhteellisesti ottaen verrattain tuhtia subventioita. Tässä voisi olla eräs tie rahoituspohjan laajentamiseksi samalla kun työyhteisö saa lisäkontribuutiota.

Kansainvälisen hankeyhteistyön mahdollisuudet ovat mittavat, sillä monissa Euroopan maissa turvapaikanhakijoiden avuksi ja kanssa on jo erittäin laajapohjaista työtä ja kokemusta olemassa. Olisi siten varsin matalan kynnyksen toimintaa opintokeskusten puolelta ottaa yhteyttä sopiviin kollegoihin Euroopassa ja ehdottaa käytänteiden vaihtamista, organisaatioiden omia kehittämishankkeita turvapaikanhakijoihin liittyvää osaamista koskien, kulttuurivaihtohankkeiden organisoimista (työllistymisen tai opintojen ”vaihto-ohjelmia” turvapaikanhakijoille?) ja niin edelleen. Selvityksen laatija tarjoaa tähän aiempia vapaan sivistystyön kontaktejaan parista Euroopan maasta (työelämäopistojen suuntaan painottuen).

Lopuksi: joukkorahoituskampanjaa kannattaa ainakin kokeilla! Rahoittajien vastineita voisivat olla esimerkiksi opintokerhoilta turvapaikanhakijan vetämänä, opintokerhoillan vetäminen turvapaikanhakijoille, opintoseteli opintokeskukseen, oman idean saaminen opintokeskuksen tarjontaan, mahdollisuus kokeilla kurssivetäjänä siipiään ja niin edelleen.